

Samenvatting van 'Zonder Thora leest niemand wel'.

Hoofdstuk 1 De talen van de bijbel; de hebreeuwse achtergrond van de evangeliën.

1 Hebreeuws:

Tenach is het oud testament. Het is in het Hebr. geschreven. De Tenach duidt de taal als Joods of Judees. Het is een Semitische taal.

De term Hebreeuws komt onder invloed van de Romeinen en de Grieken in zwang.

Vanaf de 6^oE vr Chr., met de terugkeer uit de Babylonische ballingschap komt het Aramees op. Het is een Semitische taal. Aramees en Hebreeuws verhouden zich als Nederlands en Duits. Het Aramees is de internationale taal voor Babyloniërs en Perzen.

De evangeliën (+ handelingen en openbaringen) zijn in het Grieks gesteld met af en toe Aramese woorden of semitismen. Semitismen zijn vertelling en zinswendingen die het Grieks vreemd zijn, vb. mannin ipv vrouw.

Het alfabet, alef, bet, giemel enz... zijn eigenlijk Aramese letters.

Na Alexander de Grote was Grieks de voertaal. De auteurs van het NT waren vergriekste Joden.

Het OT werd in het Grieks vertaald. Het is de Septuaginta. Om het NT te kunnen lezen en de aard van het denken in deze taal te kunnen begrijpen is kennis van het Hebreeuws nodig,.

2: Hebreeuws is een taal van werkwoorden.

Alle znw zijn van ww afgeleid. Vb Jalad = baren. - Jeled = kind.

Waar licht de relatie? Beter is het jeled te vertalen als geboorte of het geborene. Dit soort afleidingen neemt in het NL geen overheersende rol. Vb: Ingang versus deur, poort of portier.

Ingang is ingaan, naar binnen gaan; men gaat er door naar binnen. Een deur is preciezer, objectiever in het beschrijven van het object, van hout, open en dicht, vlak.

Hebreeuws	NL
Beweging	object
Functie van een ding	essentie van een ding
Dynamisch: Kan van functie veranderen.	Statisch
Van ingang naar uitgang	
Afhankelijk van zijn omgeving.	Staat op zich
Oorzaak en gevolg	
In verschillende handelingen verandert het znw,	het blijft altijd gelijk

vb synagoog versus kerk

Een kerk blijft altijd een kerk, gebruikt voor een eredienst, een receptie, bruiloft of concert.

Een synagoog heet:

- Beth haknesset voor een eredienst – huis van vergadering
- Beth hamidrasj voor godsdienstig leren – huis van het onderricht
- Beth ha-am voor de gezelligheid – huis van het volk

Hebreeuws is functioneel dynamisch. Het bemoeilijkt het lezen van het OT. De aard van de taal richt het denken van een volk. Het spitst het denken op de vraag wat de mens met de dingen doet en niet wat het ding op zich is. De centrale vraag in het Joodse denken gaat naar hoe zich gedragen; hoe te leven enz... en niet wie of wat de mens of het wezen der dingen is of wat de westerse mens wel doet.

3 Hebreeuws is de taal van medeklinkers.

Het oud testament werd enkel met 22 medeklinkers geschreven. Het geeft interpretatiemoeilijkheden. De meeste Hebreeuwse woorden behoren tot een groep met een stam van 3 medeklinkers.

Vb: SFR verenigt vele woorden die met schrijven te maken hebben.

- Sofeer schrijven
- Safar hij schrijft
- Seefer boek

- Soferiem schriftgeleerden

Het leidt tot exegese.

De masoritische tekst van de Tenach is de Tenach met klinkertekens die in de vroege ME (7°-8^oE) ontstond. Hij is vandaag algemeen in gebruik. Daarvoor werd de klinkerinvulling mondeling doorgegeven. D.w.z. men leerde de tekst op een bepaalde manier uit te spreken.

4 Het Hebreeuws als niet te vertalen taal.

Veel Hebreeuwse woorden hebben een dubbele betekenis. Vb; Erets - Dawan - Olam

1. Erets: Aarde en land, is speciale gevallen 'het land Israël'. Er zit steeds een wisselwerking tussen beide betekenissen. Daarmee wordt alles wat er in het land gebeurt (het land Israël) van belang voor de hele aarde en omgekeerd. (De Messias moet de band tussen God en Israël herstellen en bewaren. Israël moet de band tussen God en de wereldvolkeren herstellen en bewaren.) Bij ons zou men kunnen denken dat we de woorden dan eens in die en dan in een andere betekenis gebruiken afhankelijk van wat men bedoelt. Zo gebeurde in de vertalingen, maar niet zo in het Hebreeuws. Deel en geheel zijn voortdurend betrokken. Erets Jisraël is Gods proeftuin voor de aarde bij God. Het is niet in 1 woord weer te geven.
2. Dawar: woord (ding) - daad (zaak). Spreken - handelen. In het bijbelhebreuws is het verschil tussen spreken en handelen van onderschikt belang. Een woord spreken is handelen. Door te handelen doet men van zich spreken. Overeenstemming tussen woord en daad; spreken handelen.
Emet: vertaald als waarheid wordt daarom beter vertaald als waarachtigheid of betrouwbaarheid.
3. Olam: wereld - tijd, in de zin van eeuw- eeuwigheid. 'De wereld van alle tijden.' Het drukt een volstrekt andere beleving van de werkelijkheid uit dan die die we vandaag kennen. Nu is voor ons de tijd van de Romeinen. Die van Jezus is een andere tijd, periode, omgeving dan de onze. In het Hebreeuwse denken is dit niet het geval. Alles wat gebeurt, waar ook, in welke tijd ook behoort tot 1 olam. Mozes, Elia, Jezus kunnen elkaar ontmoeten omdat zij leven in hetzelfde olam. Olam is nochtans de wereld waarin wij nu leven. Het is niet een buitenwerkelijke grootheid. Vb: Na de zondvloed sluit God met Noach een verbond met alle volgende geslachten. Het accent ligt op tijd. 'Lerodot Olam'. Het kan net zo goed vertaald worden als 'voor alle geslachten ter wereld.' Een verbond met alle mensen ter wereld en in alle tijden. (Een tijdbel)

5 Leven met de Schriften.

Exegese:

- Hoe luidt de tekst; welke woorden; welke volgorde; waar vinden we de uitdrukking nog eens.
- Hoe interpreteerde de traditie de tekst?
- In welke omstandigheden leven we zelf?

Bij rabbijnen is weinig interesse in abstracte statische theologiën over God, de schepping, de mens, de verlossing, verzoening, enz... God is niet te kennen aan zijn eigenschappen maar aan zijn daden. De mens is pas mens wanneer hij daaraan meewerkt en probeert te leven zoals God dat van hem vraagt. Aandacht voor het handelen, doen is het centrum van het bijbels en Joods denken over de mens. Niet het lot dat hem overkomt, maar de keuzes ten einde het goede te bereiken. In het jodendom is de leer de uitleg van het leven. Horen en doen.

Hoofdstuk 2 De achtergrondliteratuur van de evangeliën.

1 Tenach. Het oude testament is elke morgen nieuw. Het woord TeNaCh is een acroniem.

- **T - Tora:** Genesis - Exodus - Leviticus - Numeri - Deuteronomium
- **N - Newie'iem** - Profeten: Jozua - Richteren 1&2 - Samuel 1&2 - Koningen - Jesaja - Jeremia - Ezechiël - Hosea - Joël - Amos - Obadja - Jona - Micha - Nahum - Habakkuk - Zefanja - Haggi - Zacharia - Maleachi
- **Ch - Chetowien** - Geschriften: Psalmen - Spreuken - Job - Hooglied - Ruth - Klaagliederen - Prediker - Ester - Daniël - Ezra - Nehemia - Kronieken

Het is een indeling door de evangelisten gekend en gebruikt. Niets van de evangeliën is te begrijpen zonder de thora. De canonisering gebeurde na de verwoesting van de 2° tempel in 70 n. Chr.

2 Apocriefe boeken.

Na de verwoesting van de tempel in Jeruzalem 70 n Chr. werd de Kanon van de Tenach door de rabbijnen vastgelegd. De boeken die niet in de Tenach werden opgenomen, bleven vaak overgeleverd tot nu en hebben nog steeds gezag, oa de Septuaginta. Het is zeker ook achtergrondliteratuur van de evangelisten geweest. Vb van apocriefe boeken zijn het boek der Makkabeeën, Jezus van Sirach, de wijsheid van Salomo, apocalyptische literatuur (of in dramatische beelden het einde der tijden).

3 De mondelinge Tora (MT) Misjna – Gemara. (Bevat ook Midrasj.) **Halacha – Hagada.**

De mondelinge en schriftelijke Thora vormen 1 geheel. De mondelinge legt de schriftelijke uit en past haar toe op het leven van alledag.

Uit de MT werd eerst de **Misjna** samengesteld, het hart van de latere Talmoed. De misjna werd nadien uitgebreid becommentarieerd in de **Gemara**. Misjna en Gemara vormen samen de Talmoed. Het is vele malen groter dan de Tenach. In de Talmoed wordt de Tenach ontsloten. Het bevat discussies van rabbijnen over halacha, regels. Het bevat conclusies, voor en tegen. Vele discussies worden niet afgerond.

De Babylonische Talmoed is meer gericht op het stadsleven. De Jeruzalemse is meer gericht op het platte land van Israël.

Vanaf de 2^oE n Chr startte de codificatie van de MT ondanks de tegenstand. De mondelinge Thora bestaat uit:

- Talmoed; Jeruzalemse en Babylonische versie.
- Tosefta
- Midrasj Rabba op de bijbelboeken van de Thora en op de boeken van Ruth, Ester, Hooglied, prediker en klaagliederen.
- Mekilta de Rabbi Jismaeel bij het boek Exodus
- Sifree bij Numeri en Deuteronomium
- edm.

Er bestaat zo tientallen malen meer tekst dan de boeken van de Tenach. Bevat veel van de tijd van Jezus. Het maakt de evangeliën veel minder uniek wanneer men ze bestudeert.

De tradities van de mondelinge Thora worden in 2 groepen verdeeld:

- **Halacha**: een leefregel afgeleid uit de Thora of MT. Halacha is afgeleid van 'gaan'. Het is dus een verkeersregel op de weg van God.
- **Hagada**: Alles waarin het accent niet ligt op leefregels. Inzicht verschaffen in allerlei zaken van de geloofsgemeenschap. Het gaat om geloofsverdieping en motivering.

In de MT wisselen 1&2 elkaar af zoals in de evangeliën leefregels en verhalen zich afwisselen. Vb: het verhaal van het eten van aren op sjabbat is een hagada, maar er speelt duidelijk een sjabbathalacha als hoofdrol.

4 Midrasj:

- Letterlijk: 'onderricht'
- De verschillende verhalen en tradities van de MT
- Een midrasj is een min of meer afgerond verhaal, tekst, die zowel halacha als hagada kan bevatten. Zij kan als afzonderlijke eenheid behandeld worden. Voorzichtig evenwel want een midrasj staat altijd tussen andere midrasjiem en de context kan van groot belang zijn.
- Het evangelie is een midrasj
- Een midrasj ontleend haar beelden uit de Tenach en de MT. De ontcijfering is alleen mogelijk indien we de evangeliën bestuderen als MT.

'Het is beter het kwade te ondergaan dan het kwade te doen.' Jezus in Mattheüs.

In de MT schuift men vaak 2 historisch gezien geheel verschillende figuren in elkaar wanneer beide een zelfde type 'geloofsfiguren' zijn. Men noemt dit proces 'identificatie'. = een literaire techniek.

Bij de Farizeeën bestonden vele stromingen van verlichtte tot zeer strenge.

- De school van Sjammai representeerde de strenge stroming.
- De school van Hillel de verlichte. Deze school stond qua opvattingen dicht bij Jezus en de evangelisten. De school van Hillel legde de MT vast. Daarom vertonen NT en MT veel raakvlakken.

In de tijd van Matteüs voerde de School van Sjammai wel de boventoon, mn in Jeruzalem. Zij hadden nauwe betrekkingen met de Zeloten.

Voorbeeld van een midrasitechniek om van een verhaal een bijbelverhaal te schrijven:

1 Kaïn en Abel brachten de offers waar later het altaar van de tempel in Jeruzalem zou worden gebouwd. De moord op Abel leidde tot de verbanning van Kaïn.

2 In de MT wordt de moord op Zacharia, de zoon van Jojoda, gezien als de onmiddellijke oorzaak voor de verwoesting van de tempel van Salomo en daarmee het begin van de Babylonische ballingschap.

3^{De} MT legt het verband tussen de verwoesting van de tempel van Herodes in 70 n Chr. en de verspreiding van de Joden. Door Jezus en zijn volgelingen te vervolgen droegen de schriftgeleerden en strenge Farizeeën bij tot het klimaat wat leidde tot de opstand tegen de Romeinen en de verwoesting van de tempel.

Dit is het proces van identificatie. Tempeldienst en geweld verdragen elkaar niet in de ogen van Jezus. De beide combineren om meningsverschillen binnen Israël te beslechten brengt de ondergang van Jeruzalem dicht.

5 Targoem.

De bijbelboeken waren in het Hebreeuws maar sinds de terugkeer uit ballingschap was de omgangstaal voor veel Joden het Aramees. In de synagogen werden de schriftlezingen in het Hebreeuws gehouden. Naast de voorlezer stond de zogenaamde meturgeman die de bijbelteksten in het Aramees vertaalde en eventueel van commentaar voorzag. Deze vertalingen zijn de targoemim, mv van targoem. Er zijn verschillende versies bewaard. Ze bevatten verschillende tradities en opvattingen rond de bijbelboeken.

- 1 Farao had een droom. Hij zag een weegschaal met daarop Egypte en een lam. De weegschaal sloeg door naar het lam. Sterrenkundigen voorspelden dat in Israël een zoon was geboren die Egypte zou verwoesten. Alle jongetjes werden daarop omgebracht. (Mozes in het mandje)
- 2 Jezus bij Mattheüs: Herodes = farao. De wijzen uit het verre oosten waren sterrenkundigen. Ze volgden de ster. Ze maken de geboorte van een concurrerende koning bekend. Er is ook een droom. Alle jongetjes van Bethlehem werden gedood. Matt. schrijft het geboorteverhaal van Jezus als een midrasj; hagada op de eerste hoofdstukken van Exodus. De aansluiting tussen Exodus en zijn evangelie vond hij in de targoemim.

6 De Septuaginta of de Tenach in het Grieks vertaald.

De Diasporajoden spraken Grieks rond het begin van onze jaartelling. De Egyptische koning Ptolemeüs II (284-247 v Chr) gaf 72 geleerden uit Jeruzalem de opdracht de Thora in het Grieks te vertalen. Dat weten van een brief van Aristee van =/-100 v Chr. Men stond alleen de vertaling in het Grieks toe. De kwaliteit was niet overdonderend. De evangelisten bedienden zich van de Septuaginta. Het gebruik was functioneel maar niet van harte omdat hun lezers nu eenmaal de Septuaginta gebruikten, de meest verbreide vertaling. Er volgden nog pogingen tot betere Griekse vertalingen, maar die hebben nooit ingang gevonden. Na een tijd wilde men de Septuaginta laten legaliseren. Zolang de vergriekste Joden haar lazen tegen een achtergrond van de Hebreeuwse tekst was dat geen probleem. Het werd in de christelijke kerk helaas anders. Zij verklaarden de Septuaginta tot wonder om de inspiratie van de schrift te verzekeren. Gods woord kon nu worden bestudeerd met een voorbijgaan aan de oorspronkelijk teksten. In de loop der eeuwen kwamen verschillende Latijnse vertalingen. Eén daarvan is de Vulgaat. Zij kreeg in de westelijke kerk hetzelfde geïnspireerde karakter als de Septuaginta. In 1546 werd de Vulgaat normatief verklaard. Dwz norm voor alle beslissingen die op bijbelse gronden werden genomen. Het is een verre verwijdering van de Joods Hebreeuwse oorsprong omdat Latijn en Grieks heel andere talen zijn dan Hebreeuws en Aramees met een heel andere gedachtenwereld ook. Gevolg: betekenisverschuiving.

Vb1: Sjedai

Hebr. 'Sjedai' = geweldig – verheven. El sjedai = geweldige of verheven God. Dwz zijn zeggenschap is niet beperkt tot 1 land, niet aan 1 plek gebonden, zoals bij de heidense goden. God troont boven alle goden uit. Hij zal hen overwinnen.

In de Septuaginta vertaald met 'pantokrator', letterlijk almachtig. Zolang men daarin sjedai hoort is er geen probleem. Maar de Christenen verstonden beter de Grieks-Romeinse gedachtewereld en cultuurbeeld. Toen zij later de Septuaginta lazen zonder Hebreeuwse achtergrond, ontleende ze uit het Griekse denken goden als albeschikkers, regelaars van het lot der mensen, stuwende krachten achter natuur en geschiedenis, beschikkers over oorlog, natuurrampen, ziekte en dood. De God van de bijbel kreeg eigenschappen van de heidense goden. Zo werd de alomtegenwoordige zorgzame vader van schepselen een albeschikker, een almachtige. De kleinste details zouden de wil (die niet alle onheil kon voorkomen) van God weerspiegelen.

Vb.2: offerdienst

De opvatting over de offerdienst.

Grieks: proseroo = aanbidden

Latijn: offerre = aanbidden

Het accent ligt op het aangeboden geschenk, als middel om in de gunst te komen van de al beschikkende God.

Hebr.: korban = offer; van het ww kareev, naderbij komen. Hier ligt het accent niet op offergave maar de offeraar die tot God nadert om met Hem in contact te komen. De offergave is een middel om het contact te intensiveren. De offerhandeling: NIET Gods gunst herwinnen maar het herstel van de relatie God-menes.

Kan ook via:

Gerechtigheid bedrijven

Gebedendienst in de synagoog.

In de evangeliën: het genezingsproces van melaatsen werd door priester bevestigd. Nadien offerden ze niet om Gods gunst te herwinnen maar om als vernieuwde mens de relatie met God te herstellen. Jezus' dood ter vervanging van de offerdienst ter afwentelen van Gods' toorn staat niet in de evangeliën. Het is een heidense grieks-romeinse gedachte. De relatie Jezus' dood en offerdienst in het Johannes evangelie en in het boek openbaringen is leven zoals Jezus wat de relatie God – mens herstelt.

Vb. 3: Thora

Hebr.: Thora is onderricht; van het ww JRRH, = 'wijzen' 'aanwijzen' 'onderwijzen'.

Gr. Nomos

Lat. Lex

Nl. Wet, keurslijf aan de mens door God opgelegd, maar door niemand te vervullen.

Thora is een leesboek vol aanwijzingen voor het leven. Het is de basis voor bezinning over het leven.

Het is in de mondelinge Thora uitgewerkt in halacha. Veranderende levensomstandigheden geeft veranderende handelingen. Het handelen op grond van de Thora is de Thora vervullen. Jezus' vervulling van de Thora maakt je eigen vervulling niet minder noodzakelijk. Vervul je ze word je heilig.

Vb 4: Heilig

Hbr. Kodesj, lett. apart, afgezonderd, anders dan anders. Niet een zich van de wereld afzonderen ten einde voor zich zelf het goede leven te bewaren. Het is te vertalen al 'levend, anders dan ander volkeren.' Het is NIET vroom, voortreffelijk, godvruchtig.

Vb 5: Emet

Gr: aletia

Lat: veritas

Nl: waarheid, is overeenstemming met de werkelijkheid, is een eigenschap van uitspraken, opvattingen, leerstellingen.

Hbr: is een eigenschap van mens en God. Het is te vertalen als waarachtigheid, betrouwbaarheid. Geeft aan dat iemands intenties in overeenstemming zijn met zijn daden. Dat leert men in de Thora. Op basis van de Thora handelen is een goede zaak. Het kan de goede intenties opwekken. Wie dat bereikt is emet.

Hoofdstuk 3: Het Joodse leven in de evangeliën.

Jezus, discipelen en eerste christenen waren Joden. Het is zo evident dat er in de evangeliën geen aandacht aan wordt besteed. Het NT lezen zonder Joodse achtergrond leidt tot verkeerde conclusies.

3.1 De gebedsriemen / Tefilin. Lett. teken op de hand.

Het zijn Thorateksten op perkament op het hoofd en arm bevestigd. Gedragen op gewone plaatsen. Het is gewone dagelijkse kleding. Niet op sjabbat of op feestdagen want dat is voldoende teken. Ook niet gedragen op onreine plaatsen of doen van arbeid.

Enkel de vromen droegen het. Het werd een uiterlijk teken van vroomheid. Als Jezus ertegen fulmineert, is het tegen de Farizeeën en op de manier waarop zij het dragen. Sommige Joden dragen het breed om te tonen hoe vroom ze zijn terwijl exodus zegt dat het 'U een teken zal zijn'. Het is een teken van eigenbezinning. Het goede doen met oneigenlijke motieven is niet emet.

3.2 De gedenkkwasten of Tsietsiet zijn aan de 4 hoeken van de mantel bevestigd om men aan de geboden te herinneren, heden aan een gebedsmantel. In Jezus' tijd werd het aan de dagelijkse kleding bevestigd. Bij Matt. staat niet het dragen ervan ter discussie maar de wijze waarop; de kavana van sommige werd aangevallen. Je moest ze niet langer maken om beter op te vallen. Num: dat zal 'U een gedenkkwast zijn'.

3.3 Het Sjema Jisraël gebed. 2x/ dag, 's morgens en 's avonds.

Bestaat uit:

- Ex 20:2-17 de 10 geboden
- Deut:6:4-9 beginnend bij woorden 'Sjema Jisraël' hoor Israël.
- Deut:11:13-21
- Num:15:37-41

Het is 1 grote oproep om het leven te blijven inrichten volgens de aanwijzingen die God in de Thora aan Israël gaf.

Het eerste gebed: Hoor, Israël, de HERE, onze God, de HERE is één, en gij zult de HERE God liefhebben uit geheel uw hart en uit geheel uw ziel en uit geheel uw verstand en uit geheel uw kracht. Deut:6:4-5

Het 2°: Gij zult uw naasten liefhebben zoals uzelf. Een ander gebed groter dan dat bestaat niet. (Matt. 12:29-31) Het is een samenvatting van de Thora die niet in de plaats van de Thora kan komen, maar slechts het grondmotief verwoordt.

3.4 De dagelijkse gebeden.

- Avondgebed (Hbr. Arwiet of Ma'aariew) is aan het begin van een nieuwe dag, na het invallen van de duisternis. Centraal in dit gebed is Sjema Jisraël.
- Nachtgebed (Hbr. Kriat Sjema Al Ha-Mitah) voor het slapen gaan.
- Ochtendgebed (Hbr. Sja chariet) ochtendoffer. Hierin staat centraal het Sjema Jisraël en het Amidah gebed. p58-63 De lofzang van Zacharias is een bewerking van Amidahgebed.
- Middagebed (Hbr Minchah) in de loop van de middag. Hierin staat het Amidahgebed centraal. Is middagoffer geheten.

Na de verwoesting van de tempel 70 n Chr namen de gebeden de offerdienst over. Herstel van de band en contact met God.

De canonisering gebeurde de 1° E voor Chr. Het is een liturgie die toch vrijheid bood.

De Joodse gebedspraktijk was zo vanzelfsprekend dat zij nauwelijks in het NT werd aangehaald, maar is wel bepalend bij het lezen van het NT.

3.5 De maaltijden.

De godsdienstige doordenking van het huiselijk leven is in het jodendom het uitgebreids. Bv. Het wassen van de handen voor de maaltijd is niet voor de hygiëne maar voor de reinheid. Reinheid is geschikt om deel te nemen aan de tempeldienst. De vromen zien de dagelijkse maaltijd nuttigen in reinheid alsof men een priester in de tempel is. De eettafel bij de Jood in zijn huis wordt gezien als de tafel die HERE in de tempel te Jeruzalem, geschikt voor het offermaal.

In de dankzegging (HaMotzi) is het brood representatief voor de gehele maaltijd. Was er wijn, werd ook een dankzegging over de beker uitgesproken. De zegespreuken zijn gelijk ook lofprijzingen. We zien het vaak in de evangeliën en handelingen.

3.6 De sedermaaltijd.

Heeft zijn oorsprong diep in de oudheid. Het is de maaltijd waarmee het paasfeest begint. Het laatste avondmaal is zo'n sedermaaltijd. Alleen in Jeruzalem genuttigd, behoort het paslam ertoe, op de middag van 14 nisan in de tempel geslacht. Gebraden en 's avonds op 15 nisan gegeten tijdens de sedermaaltijd.

Lofprijzing en dankzegging zijn 2 kanten van dezelfde zaak in Hbr.

Gr. Eulogeoo (zegening, loven, prijzen) versus Eucharistea (danken)

De maaltijd heeft 15 onderdelen.

3.7 De sjabbat

3.8 De besnijdenis

Alle Joodse jongetjes worden op de 8° dag besneden ten teken van behoren tot het verbond van God met Israël.

3.9 Het Naziraat en de oferdienst: naziraat is een vrijwillige en tijdelijke vorm van retraite.

Hoofdstuk 4 De evangeliën als Midrasi.

4.1 De geharmoniseerde evangeliën.

Het evangelie van Lucas wordt het sterkst door een bril van een ander evangelie gelezen. Er worden heel wat kleinere verschillen gezien tussen de evangeliën. De vertalers hebben de neiging om overeenkomende verhalen als gelijk te beschouwen. Dat is harmoniserend lezen. Men vult de gaten op met info uit de andere evangeliën. Ze lezen de boeken als historische weergaven, maar bedoelden de schrijvers het ook zo? Men plaatst bv kopjes boven de perikopen. Ook de handelingen worden met gegevens uit brieven van Paulus aangevuld en omgekeerd. Het proces van harmoniserend lezen startte in 170 n Chr door de apologeet Tatianus. Hij herwerkte de 4 evangeliën tot een eenheid. De 'Diatessaron' (lett 4-klank) kwam er om moeilijke vragen over de verschillen tussen de 4 te voorkomen.

Vb Bij Lucas' laatste avondmaal wordt een wijnbeker toegevoegd.

Vb Matt 'bergrede' versus Lucas 'veldrede'

4.2 Mattheüs en Lucas: 2 verschillende visies.

Jezus en de bergrede: Jezus trekt zich uit de schare terug. Toespraak tot de discipelen. Later blijkt dat het volk meeluisterde. Leraar – leerling – volk.	Lucas veldrede: op de vlakte, trekt zich niet uit de schare, maar trekt er in, geneest predikt dan. Minder hiërarchie. Hij richt zich tot het volk. Profeteren.
Openingszin	
De 'leraar': 'Zalig de armen van geest' (= de discipel). Uitleg van de Thora; 3 hoofdstukken lang halacha leefregels. De discipelen moeten het voorleven en doorgeven aan het volk. De discipelen kunnen het onderwijs met moeite volgen. Het gaat niet om de hoeveelheid maar om de intentie waarmee men leert.	Zalig gij armen, want uwer...

De verhalen in de Tenach vertellen geen opeenvolgende feiten. Het geeft steeds een visie van de verteller op personen en gebeurtenissen. Rabbijnen en evangelisten vertellen altijd over het verleden met het oog op het heden. Niet wat gebeurde, maar de wijze waarop het gebeurde moet

men het nageslacht vertellen. Versus wij in W-Europa objectieveren feiten. Rabbijnen registreren de geschiedenis niet, ze schrijven hem. Als je Jezus' lijden en sterven in het licht van de uittocht uit Egypte wil zien, zegt men dat Hij op het Pesachfeest werd gekruisigd, al is dat historisch gezien niet juist.

Het einde van het evangelie.

Matt: opnieuw op een berg

Lucas: geen berg – geen terugkeer naar Galilea

Matt: eerst via een engel, nadien via de vrouwen die het open graf vonden, geeft Jezus uitdrukkelijk de opdracht naar Galilea te gaan, om daar Jezus weer te zien. En ze trokken naar Galilea naar de berg waar Jezus hen 'bescheiden had', nl de berg van de bergrede. Gaan de discipelen terug naar de berg (de levensboom) krijgen ze Jezus te zien, maw wie de opgestane Jezus wil ontmoeten, moet zijn leven inrichten volgens de leer van Jezus zoals geformuleerd in de bergrede. Daar krijgen ze de opdracht: 'Ga dan heen, maak al de volkeren tot mijn discipelen en leert hen onderhouden al wat ik U heb bevolen.

Lucas: Daar beveelt Jezus de discipelen Jeruzalem niet te verlaten. Hier gebeurt het afscheid op de olijfberg.

Matt: geen hemelvaart wel 'en zie, ik ben met U al de dagen tot aan de voleinding der wereld.' Wie de bergrede volgt, zorgt dat Jezus present is in de wereld.

Lucas: Bethanië: klassiek bekende hemelvaart. Jezus' taak is vervuld. Hij kan naar de hemel vertrekken. De discipelen moeten in zijn naam verder werken.

Handelingen is 2° boek van Lucas.

4.3 De evangeliën als midrasi.

1° De berg neemt een centrale rol. Vraag NIET welke berg of waar die geografisch gelegen is, maar wel waar in de Tenach, welke berg in de Tenach. Het betreft de berg die Mozes beklimt op de Sinai. Er bestaat een grote parallel tussen de 1° hfdstukken van Exodus en die van Matt.

2° Parallellen tussen Mattheüs evangelie en Jozefverhalen:

- Jozef, vader van Jezus. Mattheüs is een doelbewuste compositie. (1°&2° hoofdstuk van het evangelie.
 - Jozef, zoon van Jacob. (Genesis) laatste hoofdstukken.
1. De stamboom van Jezus
 - a. Matt.: begint bij Abrarham, in Genesis bij de Abrahamverhalen.
 - b. Lucas: begint bij Adam. Hij laat de verhalen van de aarstvaderen liggen.
 2. Vader van Jezus:
 - a. Matt.: vader van Jozef is Jacob. Zie Genesis.
 - b. Lucas: vader van Jozef is Eli.
 3. Hoofdpersoon in Jezus' kindsverhaal
 - a. Matt.: is Jozef, vader van Jezus. Maria is ondergeschikt.
 - b. Lucas: is Maria. Jozef is hier onderschikt.
 4. Het droommotief is belangrijk bij
 - a. Genesis: Jozef droomt er 2 maal. Hij kan dromen verklaren.
 - b. Matt.:
 - i. de geboorte van Jezus wordt Jozef in een droom aangekondigd.
 - ii. De wijzen uit het oosten krijgen in een droom dat ze niet terug moeten naar Herodes.
 - iii. Jozef wordt gewaarschuwd naar Egypte te gaan.
 - iv. Bij Herodes' dood wordt via een droom opgedragen terug te keren naar Israël.
 - v. In Judea: droomopdracht om door te reizen naar Galilea.
 - c. Lucas: het droomaspect ontbreekt volledig.
 5. Naar Egypte
 - a. Gen.: Jozef komt in Egypte terecht
 - b. Matt.: vlucht naar Egypte
 - c. Lucas: Egypte ontbreekt
 6. Familie:
 - a. Gen.: Jacob en zijn familie komen door Jozef naar Egypte en ontkomen zo aan de hongerdood.

- b. Matt.: Jezus komt door Jozef in Egypte en is de redding voor de dood van het zwaard van Herodes.
 - c. Lucas: familie ontbreekt
7. De terugkeer uit Egypte naar Israël
- a. Gen.: vast geloof al is het maar het gebeente dat terugkeert.
 - b. Matt.: 'Uit Egypte heb ik mijn zoon geroepen.'

Besluit: De kindsverhalen van Jezus in Matt. lijken meer op de Jozefverhalen in Genesis dan op Lucas. Het is een doelbewuste compositie. Matt. vertelt zijn verhaal met behulp van de Midrasjmethode, dwz ze worden beschreven door de bril van de Tenach.

Midrasj: is onderricht, geen historisch verhaal. Delen uit het verleden of heden worden doorgeleefd met behulp van de Tenach en getransformeerd tot een bijbelse geschiedenis. Daartoe bestaan 4 middelen:

1. Gebruik van zelfde beelden en thema's.
2. Identificatie van een persoon uit de Tenach met die van het evangelie.
3. Zelfde verhaalopbouw.
4. Vermelding van tekstcitataten uit het Tenachverhaal in het evangelieverhaal.

Door de opbouw van een verhaal op het fundament van de Tenach legt de evangelist aan zijn tijdgenoten uit wat zijn inziens de betekenis is geweest van de persoon en gebeurtenissen waarover zijn verhaal gaat. De wijze waarop gedacht en gesproken wordt over Jozef, de zoon van Jacob, heeft dan alles te maken met Matteüs' betoog.

Jozef is in de midrasj een Messiaanse figuur. De Messias, de zoon van Jozef is een lijdende Messias. Door het lijden van de wereld op zich te nemen zal Israël uiteindelijk overleven zonder zijn taak te hoeven verloochenen. De taak van de lijdende Messias is de band tussen God en Israël herstellen en in stand houden. Het is de taak van Israël om de band tussen God en de wereldvolkeren te herstellen en in stand te houden. Het geloof in de lijdende Messias drukt uit dat dit doel niet kan worden bereikt met gewapende strijd, maar door bewust aanvaarden van het lijden in de strijd om staande te blijven onder het juk van de vijanden. Neemt Israël Zijn levenswijze aan, kan het zijn taak tov de wereldbevolking vervullen. In de tijd van de Zeloten, een controversieel verhaal.

4.4 Jezus' identificatie met Mozes bij Mattheüs.

I Via de Tenach:

1. Bij Jezus en Mozes bestaat er een inleidend verhaal over de omstandigheden bij hun geboorte.
 2. De rol van de vorst: Matt.: Herodes – EX.: Farao
 3. Bij Jezus en Mozes bestaat een massale moordpartij op jongetjes
 4. Bij Jezus en Mozes: voor het leven op de achtergrond belangrijke vrouw
 - a. Matt: Maria, de moeder, vergrieksing van Miriam
 - b. EX: Mirjam die zijn leven bewaakt
 5. Bij Jezus en Mozes vlucht voor een onderdrukkende vorst; Herodes en Farao
 6. Bij Jezus en Mozes: de terugkeer na de dood van de vorst, wat geschiedt op initiatief van de hemel, via
 - a. Matt.: een engel des HERE die in Jozefs' droom verschijnt.
 - b. EX.: de engel des HERE die aan Mozes verschijnt in het brandend braambos.
 7. Doop van Jozef in de Jordaan. -- -- Doortocht van Israël door de Schelfzee.
 8. Verzoeking van Jezus in de woestijn. -- -- Beproeving van de Israëlieten in de woestijn.
 9. 40d -- -- 40jaar. Jezus' antwoorden verwijzen naar de duivel en die verwijzen naar Ex.
 10. De roeping van de eerste discipelen om organisatie aan te brengen -- -- bezoek van Jethro (M's schoonvader) helpt het volk aan een vorm van organisatie.
 11. Beklimming van de berg voor de bergrede is een commentaar op de Thora. -- -- beklimming van de berg en neemt de Thora in ontvangst.
 12. 10 zegespreuken – 10 geboden. Vaak vormen ze paren. 9° over liegen – geen valse getuigenis afleggen. Zo ook 5°, 7&10°.
 13. Matt.: laatste avondmaal: 'Drink allen daarvan, want dit is mijn bloed van het verbond dat voor velen vergoten wordt.'
- EX. 24:8 Mozes besprenkelt het volk met bloed. 'Zie, het bloed van het verbond dat de HERE met U sluit.'
- Lucas: niets daarvan

14. Het einde van Jezus' optreden gebeurt op een berg zoals bij Mozes. In beide gevallen moeten we de opdracht onderhouden wat de leermeester onderwezen heeft.
15. Beide leermeesters eindigen hun leven zonder een graf na te laten.
 - a. Jezus: opstanding
 - b. Mozes: graf onbekend
 - c. Lucas de klassieke hemelvaart
16. De toespraken van Jezus tot zijn discipelen is verdeeld in 5 grote blokken p97 versus de 5 boeken van Mozes.
 - De bergrede
 - Leerrede over het discipelenschap
 - Het koningschap der hemelen
 - Wie is de grootste in het koninkrijk der hemelen?
 - De laatste dingen.

Mozes' en Jezus' leven moet men gedenken, overdenken en navolgen.

II Via de MT en Targoen. P99

- Jozef wil van Maria scheiden wanneer hij hoort van de onbevleete ontvangenis. Ook Amron, de vader van Mozes wil zich van Jochebed scheiden.
- In een droom wordt Jozef bekend gemaakt welke taak Jezus heeft. Idem voor Amrarm over Mozes.

In Mattheüs: De ster van Bethlehem en de wijzen uit het oosten.

Deze ster komt niet uit de hemel of heelal, maar uit de midrasj van de MT rond Abraham. De midrasj vertelt dat in de dagen van Abraham, Nimrod als God-koning de aarde regeerde. Terach, de vader van Abraham was een hoge functionaris aan het hof van Nimrod. Op de avond van Abrahams' geboorte geeft hij een feestje voor wijzen en astrologen van het hof. Als ze laat die nacht naar huis gaan zien zij een bijzondere ster in het oosten verschijnen. Zij concluderen dat Abraham de aarde in bezit zal nemen. Hij en zijn zaad zullen grote koningen verslaan en hun land beërven. Nimrod las in de sterren dat er in zijn dagen iemand geboren zou worden die tegen hem zou opstaan en zijn goddelijkheid zou logestrafen. Nimrod raadpleegde zijn raadgevers. Zij adviseerden een groot huis te bouwen, alle zwangeren er in op te sluiten en als het een jongetje was het dan te doden. Zo werden 70.000 jongetjes gedood. De moeder van Abraham wist haar zwangerschap verborgen te houden bracht Abraham in het geheim groot.

Deze midrasj identificeert Mozes met Abraham. Het zijn beide uittochtfiguren. Mozes gaat uit Egypte naar Israël. Abraham uit Ur der Chaldeëen naar Kanaän. Matt. maakt een driemanschap Abraham – Mozes – Jezus.

4.5 De kenmerken van de midrasj in de evangeliën.

Het zijn niet historische werkelijkheden zoals wij vandaag historie beschouwen, maar staan ook niet geheel los van die werkelijkheid. Het typeert Herodes als gruwel bv.

Een midrasj wil leren; heeft een didactische functie. (in een tijd toen papier schaars was en niemand lezen kon.) Het wil duidelijk maken dat Jezus een Mozesfiguur is en dat zijn volgelingen een vernieuwd Israël zouden moeten vormen. Mozes vervangt Abraham niet. Jezus vervangt Mozes niet. Men ziet de grondtrekken van de uittocht in Abraham, in Mozes verdere uitgewerkt. Jezus ideeën zijn aanvullingen, verbeteringen.

In Lucas bestaat een identificatie van Jezus met Jozua die aan het begin van de verovering van het land Kanaän een redding voert. Er bestaat er ook één met Elia via het opwekken van de enige zoon van de weduwe te Naän; het bezoek van Jezus aan het Samaritaanse dorp; de hemelvaart.

Hoofdstuk 5: De evangelisten aan het werk.

5.2 Markus: de oudste versie.

Nadat Jezus door Johannes de Doper werd gedoopt, waarbij de geest als een duif op hem neerdaalde lezen we: 'En terstond dreef de geest hem uit naar de woestijn. En hij werd in de woestijn 40 dagen verzocht door de satan en hij was bij de wilde dieren en de engelen dienden hem.' Mark1:12-13 Direct daarna gaat Jezus in Galilea om het evangelie van God te prediken.

Verschillende woorden hebben vele wortels in de Tenach en de MT. Er bestaat nl. een sterke verankering met het verhaal van de doortocht van Israël door de Schelfzee. 40 jaren in de woestijn, in de beproeving van honger en dorst en afgoderij, in intocht en verovering van het land Kanaän. Marcus karakteriseert Jezus als een vernieuwde poging om het land Israël onder Gods' koningschap te brengen, zonder geweld (zie duif, = vredesduif)

- De geest: (roeach – wind – adem. De wind of adem van God is God aan het werk). Soms wordt de geest voorgesteld door de wind van God zwevend boven de wateren – de adem van Gods' neus – een grote wind door God op zee geworpen – neerdalende duif. Heilige geest of geest van God: verhalen door goddelijke inspiratie met een goddelijke persoon, synoniem voor profetische inspiratie van God.
- De woestijn: 'In de woestijn bereid je de weg des HERE, maak je recht zijn pad.' Zie Jesaja40:3 en Marcus1:3 Het is de plaats waar men zich voorbereid op de latere taak. Het slavenvolk Israël 40 jaar in de woestijn als voorbereiding op een zelfstandig volksbestaan in het land Kanaän. Het is een verlovingsstijd tussen God en Israël. (profeet Hosea) Het is elkaar leren kennen in al onze zwakte en kracht. De Thora wordt er onderwezen + beproeving en loutering. Voorbereiding op de terugkeer om kwaad en onderdrukking te bestrijden.
- Werd verzocht: niet denken aan verleiding (=hij die verleid wordt ten val brengen), maar aan beproeving, proef afnemen. (Gr peirazoo) of men geschikt is voor zijn taak. De proef doorstaan is zelf al een betere toerusting. Een goede keuze maakt de mens 'toffer'. In de MT: beproeft God enkel de rechtvaardigen, niet de goddelozen. Alleen zij kunnen de proef doorstaan. Ze ondervinden verhongering.
- De satan: het is niet de vertegenwoordiging van het absoluut kwaad. Het is niet een macht onafhankelijk van God. Het is een macht in de schepping die binnen de door Hem gestelde grenzen zijn invloed uitoefent. Het is een soortnaam; duidt een bepaalde functie aan die iemand of iets heeft; een functie van tegenstand, aanklacht tot beproeving, tegenstanders, een mens, aanklager, soms vervuld de slang de satanfunctie. Soms is iemands wellust een satan voor hem. De engel des HERE kan satan zijn. Elders is satan de aanklager voor de rechtbank des HERE. Bij Job is het zelfs 1 van de zonen van God.
- Wilde dieren: vervullen duidelijk een functie in de relatie tussen God en Mens. Slangen bv teisteren Israël in de woestijn. Ze bedreigen de inwoners van Jeruzalem als zij Gods recht verbreken. Zij zijn in Jesaja's visioen grote oorlogszuchtige volken die ooit eens met tamme dieren (kleine volken) in vrede rond de heilige berg van de HERE zullen leven.
- Wie de beproeving in de woestijn doorstaat, kan Gods' vrede op aarde brengen. En de engelen dienden hem, geen wonder.

5.3 Mattheüs de eerste herschrijver van Marcus.

Het verhaal past in de identificatie van Jezus met Mozes. Mattheüs breidt het verhaal uit. 3 verzoeken worden uitgewerkt. (klassiek drama, inleiding – 3 scènes – afsluiting)
 Inspiratie: 1 direct na de doortocht door de Schelfzee. De Israëlieten morren over het voedsel en watergebrek. 2 Aanbidding van het gouden kalf.

- 40 dagen gevast.
 Mattheüs voegt er nog 40 nachten aan toe en laat Jezus al die tijd vasten. Identificatie met Mozes die op de berg 40 dagen en nachten verbleef.
 MT: 'Hij, Mozes, at geen brood, alleen het brood van de Thora at hij, noch dronk hij water, alleen het water van de Thora.'
- Gods' zoon. De uitdrukking duidt in het jodendom op de betekenis: 'Een mens die door zijn levenswandel zoveel als mogelijk Gods' beeld en gelijkenis op aarde in zich realiseert. In de Tenach wordt deze term gebruikt voor Israël. Het is iemand die de wil van God doet. Het is geen goddelijke zoon.
- 1° beproeving: Dat deze stenen broden worden. De aard van de 1° beproeving is help jezelf. Niemand weet beter dan jezelf wat je nodig hebt. Je bent Gods' zoon toch, maak gebruik van je vermogen en stil je (aardse) honger. Relatie met Exodus volk in de woestijn mort omdat het in Egypte beter was.
 God geeft het manna met de uitdrukkelijke opdracht niets voor de volgende dag te verzamelen, doch sommigen doen het toch. Op de 6° dag ligt er een dubbel portie voor sjabbat. Er zijn er evenwel die op de 7° dag toch gaan verzamelen. Wandelt het volk al dan niet naar de wet van de Thora van de HERE. De mens moet leren leven van alles wat uit de mond des HEREN uitgaat. Hij moet zijn eigenmachtigheid en eigengereidheid afleren.

- De 2° verzoeking. Het dak van de tempel in Jeruzalem. De MT zegt dat als de Messias zich openbaart, hij komt en staat op het dak van de tempel. Door Jezus op het dak te zetten wordt de vraag opgeroepen of we met de Messias te doen hebben. Werp uzelf dan naar beneden. Na de afwijzing van de eigenmachtigheid wordt nu de vraag gesteld of het geoorloofd is God te verleiden of te dwingen in te grijpen ten gunste van zijn kinderen. Ex: gebrek aan water bij Massa & Merida.
- De 3° verzoeking - het gouden kalf. Al hun koninkrijken der wereld en hun heerlijkheid. Op een zeer hoge berg laat hij het hele Romeinse rijk zien. (Berg is belangrijk) Leef volgens de regels van de Thora, dan moet je de Romeinen niet gewelddadig verwerpen. Leef zoals Jezus die interpreteerde, kan je de Romeinen dulden, zonder ze te onderwerpen. En als dat niet mogelijk is, door Romeinen of Zeloten, aanvaard dan het martelaarschap.
- Engelen kwamen hem dienen. Na deze gebeurtenissen wordt ook Mosjes door een engel bijgestaan.

Hoofdstuk 6: De scheiding der wegen van Christenen en Joden.

6.1 De scheiding der wegen.

De evangeliën zijn zeer nauw verbonden met het rabbijnse jodendom zoals we het kennen uit de MT. Jezus werd door de Joodse christenen in de eerste plaats gezien als Thoraleraar (Mattheüs) of als vernieuwde profetie (Lucas).

Zijn leer: Het koningschap van God over Israël zonder politieke onafhankelijkheid is in feite een Messiaanse gestalte. Jezus maakte gewelddadige Messiasen overbodig. Zijn aanhangers waren Joods en leefden volgens hun voorouderlijke gebruiken. Af en toe conflicten met andere joodse groeperingen. Heidenen konden zich als godsvrezenden overal in de wereld met de joodse synagogengemeenschap verbinden.

Het christendom is deel van het Jodendom. Paulus geeft de grondtrekken van de vervreemding van Christendom en Jodendom. Zijn brieven vormen de eerste fase van de scheiding der wegen. Door Paulus optreden konden er zelfstandige Christelijke gemeenten uit heidenen ontstaan, los van de synagogen, die zich nadien ook verder van hun oorsprong zouden verwijderen. Het is de 2° fase.

De 3° fase: midden 2°E: Het Christelijk geloof wordt onderworpen aan een doordening met behulp van vraagstelling en begrijpen uit de Grieks-Romeinse filosofie, waarna de christelijke leer zijn definitieve inhoud krijg tegen eind 3°E. Het Christendom staat dan op een stevig eigen leerstellingenfundament. Dat in de eeuwen nadien verfijnt wordt.

6.2 De 1° fase: Paulus.

Paulus' betoogtrant is niet één van concrete verhalen, maar van abstracte beschouwingen. Zijn brieven lijken meer op die van een filosoof dan van een rabbijn. Hij is niet geïnteresseerd in het leven van Jezus van Nazareth. Paulus' belangstelling beperkt zich tot Jezus' lijden, dood, begrafenissen en opstanding. De rest van de aardse gedaanten van de Christus moet men als een vernedering voor zijn hemelse oorsprong zien. Jezus is volgens Paulus de incarnatie van Christus die van oudsher bestaat in de hemel. Christus is een instrument in de hand van God om de breuk tussen God en de mensheid te herstellen.

Waarschijnlijk vertoefde Paulus lang in het milieu van de strenge Farizeeën; nauw verwant met de Zeloten of ijveraars. IJver = Gr. Zelos. De Thora wordt geregeld zeer negatief beoordeeld. Hij was zelf, voor zijn bekering, een tijd gewelddadig vervolger van Jezus' aanhangers daar de Zeloten van heidenen niets wilden weten. Nadien schreef hij voor de heidenen en wilde hij hen voor de voormalige strenge en vermoedelijk weinig barmhartige farizeese en zelotische wetsopvatting behoeden. Daarom schreef hij over de Thora die tot ontbinding moest leiden. Het is een vreugdeloze wetsopvatting van Paulus versus de school van Hillel, de grondlegger voor het huidige jodendom, daar is de Thora middels God aan Israël gegeven om de breuk tussen God en de wereld te herstellen. Het geeft een scheiding.

6.3 2° fase. Het binnen dringen van heidense opvattingen.

Het begrip lichaam-geest.

Bij de rabbijnen zijn het 2 facetten van dezelfde aardse werkelijkheid welke elkaar aanvullen en beïnvloeden, twee-eenheid. Bij Paulus zijn het tegengestelde, 2 afzonderlijke werkelijkheden.

Paulus vergeestelijkt bepaalde zaken, zoals de dood en de opstanding der doden. De invloed van heidense ideeën en voorstellingen nemen toe. Dat leidt tot de herinterpretatie van vele oorspronkelijke joodse woorden en verhalen. Gevolg: vervreemding.

Vb1.:

Volgens het evangelie is Jezus de zoon van God. Is in het jodendom niet de goddelijkheid van de mens maar de mate waarin hij in zijn leven Gods' beeld en gelijkenis in de wereld zichtbaar maakt. Deze taak is voor iedereen weggelegd. Het is in het heidendom een onbegrepen zaak. Een zoon van God is zelf ook goddelijk. De heidense mensen kennen dan ook veel goden in menselijke gedaanten. De heidense mensen kennen dan ook veel goden in menselijke gedaanten.

Ignatius van Antiochië (100 n Chr.) Onze God, Jezus Christus.

Justinus de apologeet: 150 n Chr. verklaart de goddelijkheid van Jezus aan de hand van de Griekse goden. Het is voor hem een verbeterde vorm van de heidense mythologie.

Vb2.:

De maagdelijke geboorte van Jezus vormt in de heidense wereld een sterke ondersteuning van de aanspraken op goddelijkheid. Men zei bij de geboorte van Alexander de Grote dat zijn moeder nog maagd was. Ook Remus en Romulus werden uit Vestaalse maagden geboren. Rhea Silva had contact met Ares Mars. Het Romeinse rijk werd dus gesticht door godenzonen.

6.4 3° fase: Invloed van de Griekse en Romeinse filosofen.

Vanaf 150 n Chr. sluiten veel intellectuelen zich aan bij de kerk; opgeleid in de scholen der heidense filosofen en juristen. Bv.:

- De apologeet Justinianus (°100 - +165) Hij studeerde stoïsche en platonische filosofie.
- Tertulianus (°157 - + 220) was jurist.
- Origenes (°183) Grieks filosoof.
- Clemens van Alexandrië (+/-180)
- Irenaeus (°140 - +202)
- Arnobius (+/- 300)
- Lactantius (°250 - +325)

Ze zoeken naar zekerheid. Ze zagen hun overstap naar het christendom niet als een breuk met het verleden. In de Griekse filosofie had zich toen reeds een ontwikkeling naar het monotheïsme voorgedaan. Ook stoïcijnen bestreden veelgoderij met argumenten. De enige vraag van het monotheïsme was van welke aard de relatie was tussen God en mens. Het christendom gaf daarop een antwoord. Ook de stoïcijnse ethiek plaveide de weg voor het christendom. Dit vergemakkelijkt de aansluiting. Het Stoïcisme predikte strenge ascetische moraal, geringschatting van uiterlijke goederen en een alle grenzen, volken en staten doorbrekende mensenliefde. De christelijke schrijvers nemen aan het einde van de 2^oE de ethische beginselen van de stoïcijnse schrijvers vrijwel ongewijzigd over. Naarmate meer begoeden overkwamen, zochten de kerkvaders naar meer overeenkomsten. Het was een gemeenschappelijke taal die ook tegen de aanvallen van de niet-christelijke theologie uitgingen.

Volgens Justinus zijn zowel christelijke als Griekse wijsbegeerte een openbaring van het goddelijke woord, waarvan de kiem in de mens is aangeboren. Hij stelt dat Plato het OT kende en dat wijsgeren als Heraclitus, Socrates en Plato christenen waren voor Christus.

De hoogste aspiratie van Christenen als platonische filosofen is volgens Justinus een transcendente en onveranderlijke God. Dit beeld beïnvloedt sterk en diepgaand de christelijke theologen.

Irenaeus: God schiep de wereld uit vrije wilsbeschikking, zonder scheppingspatroon boven zich. Gods vrijheid is onbepaald en dus ook zijn macht. Gods wil valt samen met zijn macht, wijsheid en goedheid. God is onbegrensd, omvat alles, vindt nergens een grens. Hij is volmaakt en heeft verheerlijking door de mens niet nodig. Het is zijn genade dat hij verheerlijking wil aanvaarden. De onoverbrugbare kloof tussen mens en God is kenmerkend voor de Griekse filosofie maar geheel in strijd met de TeNaCh en de evangeliën.

Om de Griekse kloof te dichten treedt de 'logos' op; de wereldbestierende rede; volgens Plato de goddelijke ideeën. In de christelijke theologie overgenomen door Christus.

Bij Justinianus: identificatie: Christus – Logos. De logos is voor hen het scheppend, openbarend en verlossend woord van God. Christus de logos is Gods eerste voortbrengsel en bestond reeds voor de Schepping der wereld. Dus moest Christus al in het OT terug te vinden zijn. Het is een nieuwe wijze waarop men het OT ging lezen.

Irenaeus: De profeten waren zijn ledematen. Het OT wordt zo een schets, een voorafbeelding voor het NT. Zo wordt de uittocht uit Egypte een voorafbeelding van de christenen die breken met het heidendom. Het Hebreeuwse OT wordt zo minder inspirerend gezien dan de Septuaginta. De wet

van Mozes heeft slechts een tijdelijke waarde en wordt vervangen door de wet van Christus die zich richt tot de gehele mensheid.

6.5 Van Anti-Judaïsme tot Holocaust.

Bij de heidense schrijvers van de oudheid bestaan reeds veel anti-joodse uitspraken, tgv de vreemdheid der Joden als godsdienstige groep in de antieke wereld. Men ergerde zich aan hun apartheid, vb. niet aan de cultus van andere goden deelnemen, niet willen aanzitten aan tafels van heidenen, niet deelnemen aan plengingen, gebeden, offers... het was voor vele heidenen een onbegrijpelijke vorm van bijgeloof of goddeloosheid, een eigenzinnig blijven leven volgens zijn eigen wetten, de Thora. Het stond haaks op de syncretistische instelling van de Grieks – Romeinse cultuur die zo 'verdraagzaam' was dat men haar goden moest vereren.

Anderzijds sloten veel heidenen zich aan bij de Joden als godsvrezenden of als proselieten (bekeerlingen). Hieruit is aanvankelijk het christendom onder de heidenen voortgekomen. Maar toen deze gemeenten zich losmaakten van het Jodendom, kregen ze een anti-joodse houding die reeds klaar lag in het heidendom. 135 n Chr. brief van Barnabas, christelijk geschrift, fel anti-joods met de bedoeling hen het OT te ontnemen. Het is volgens hem een christelijk boek. De joodse interpretatie wordt er in aangevallen. Goede woorden in het OT zijn voor de Christenen bedoeld en slechte voor de Joden. Justinus zet de lijn voort. Joden zijn meedogenloos, dom, blind, sluw...

In de loop van de eeuwen gebeurt een proces van verduiveling van de Joden in het christendom, met de Holocaust als climax. 96 concilies en 114 pausen hebben wetten en verordeningen tegen de Joden uitgevaardigd die hen tot paria's van de christelijke samenleving maakten. Hitler kon bij de kerkvaders terecht voor ideeën en initiatieven voor de endlösung. Ook Luther schreef een scenario van de Holocaust. Cfr. P. 153!

Hoofdstuk 7 Een nieuwe oriëntatie op het Jodendom.

De christelijke kerk las het OT altijd als een historische en profetische voorbereiding op het NT. De oudtestamentische auteurs zouden Jezus en het NT vooruit hebben gezien (?). Het is niet langer houdbaar. De werkelijkheid is omgekeerd. De auteurs van het NT keken om en vroegen zich af of Jezus voldeed aan de geloofscriteria die daarin geformuleerd zijn.